การพัฒนาคู่มือเบื้องต้นสำหรับประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด กรณีศึกษา ตลาดคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

The Development of Preliminary Handbook for Evaluating the Sellers' Perceptions toward Their Rights and Obligations of Fresh Food Selling. Case Study : Khammuang Market, Kalasin Province

*ปัญจมา ชิณพร (Panchama Chinnaporn)**

*สุพัตรา ชาติบัญชาชัย (Supatra Chadbunchachai)***

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคู่มือเบื้องต้นสำหรับประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด และการหาความสอดคล้องของการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด กรณีศึกษา ตลาดคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จำนวน 25 คนและ ผู้ขายอาหารสด จำนวน 50 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และใช้ความเห็นพ้อง ของผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณากฎหมาย 5 ฉบับ ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2) พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 3) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 4) เทศบัญญัติตำบลคำม่วงเรื่องตลาด ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน 5) สัญญาเช่าทรัพย์สิน เทศบาลตำบลคำม่วงที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม และแบบสังเกต ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย และนำคู่มือไปทดลองใช้จนกระทั่งได้คู่มือเบื้องต้นสำหรับประเมินการ

---

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รับรู้และปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหาร ผลการประเมินการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิพบว่า ผู้ขายอาหารสดมีการรับรู้สิทธิในหัวข้อ ผู้ขายมีสิทธิในการขายของภายในเวลาที่ตลาดเปิดให้บริการ ร้อยละ 84 และมีการปฏิบัติตามสิทธิ ร้อยละ 80 ในหัวข้อ ได้รับการจัดหาสุขาที่ถูกสุขลักษณะสำหรับใช้ในตลาดผู้ขายอาหารสดมีการรับรู้ จำนวนร้อยละ 98 แต่ไม่มีการปฏิบัติตามสิทธิ ผลการประเมินการรับรู้และปฏิบัติตามหน้าที่ พบว่า การรับรู้หน้าที่ในหัวข้อการติดป้ายราคา ร้อยละ 94 แต่มีการปฏิบัติตามหน้าที่เพียง ร้อยละ 4 การรับรู้หน้าที่ในหัวข้อ การสวมผ้ากันเปื้อนและหมวกคลุมผมในขณะขายอาหารที่ตลาด ร้อยละ 100 แต่มีการปฏิบัติตามหน้าที่เพียง ร้อยละ 2

คำสำคัญ: การพัฒนาคู่มือเบื้องต้น การรับรู้ สิทธิ หน้าที่ ผู้ขายอาหารสด

ABSTRACT

This research aimed to develop the preliminary handbook to evaluate the perception of rights and obligations of fresh food sellers as well as determination of their accordant perception and compliance towards their rights and obligations: case study of Khammuang market, Kalasin province. Purposive selection was performed to obtain study samples which included 25 legal experts and 50 fresh food sellers. All legal experts were asked to consensually consider 5 laws; 1. Consumer protection Act, B.E. 2522 (1979) and supplements 2. Food Act, B.E. 2522 (1979) and supplements 3. Public health Act, B.E. 2535 (1992) and supplements 4. Current Khammuang Ordinance on markets and 5. Current rental contract. Research tools were questionnaire and observations. Legal experts' opinions were surveyed and pilot study was conducted. The result of assessment to perception and compliance for their rights showed that 84% of food sellers knew the right to sell in the open market and compliancy 80%. 98% perceived of supplying hygienic toilets in the market but no compliancy. The result of assessment to

perception and compliance for obligation showed that the perception in topic the price tag was 94% but only 4% compliancy. The perception in wearing apron and cap for selling food was 100% but only 2% compliancy.

Keywords: The Development of Preliminary Handbook, perception, right, obligation, the fresh food sellers

บทนำ

ตลาดเป็นแหล่งรวมสินค้าหลายประเภท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเภทอาหารโดยเฉพาะอาหารสด ข้อมูลทางระบาดวิทยาพบว่าตลาดเป็นแหล่งแพร่กระจายของโรคติดต่อทางเดินอาหาร รัฐบาลจึงได้มีนโยบายในการพัฒนาตลาดสดทั่วประเทศให้เป็นตลาดสดน่าซื้อ และมีการออกกฎหมายข้อบัญญัติต่างๆ เพื่อกำกับกิจการตลาด แต่ที่ผ่านมาพบปัญหาตลาดสดไม่ผ่านเกณฑ์สุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม (จริยา อินทรรัศมีและคณะ, 2549) ประกอบกับการปรับปรุงตลาดเก่าต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก ผลการศึกษาของนักวิชาการหลายคนเกี่ยวกับตลาดประเภท 1 ของเทศบาล พบว่าตลาดสดร้อยละ 64.8 มีปัญหาสืบเนื่องจากตัวผู้ขายอาหารในเรื่องการปฏิบัติตามสุขลักษณะในการจัดวางสินค้า ร้อยละ 44.4 มีปัญหาการปฏิบัติตามสุขลักษณะในเรื่องการปรุง ประกอบสะสมอาหาร ผู้ประกอบกิจการตลาดและกรรมการพัฒนาตลาดร้อยละ 67.4 ไม่มีความรู้เรื่องตลาดตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (พิริยะ จันทรมณีและคณะ, 2548) ผู้ขายอาหารมีการรับรู้ในเรื่องตลาดสดน่าซื้อเพียงร้อยละ 49.7 มีความรู้ในด้านสารปนเปื้อน 6 ชนิดไม่ถึงร้อยละ 60 ผู้ขายอาหารมีความรู้เกี่ยวกับด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง การดูแลรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในระดับดี แต่ความรู้ในด้านความปลอดภัยของอาหาร และการคุ้มครองสุขภาพผู้บริโภค ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง (มณทิรา อินทะพันธ์, 2548) ผู้ขายอาหารยังไม่เห็นถึงความสำคัญในการแต่งกายของผู้ปรุงอาหารที่ถูกสุขลักษณะ (ธงชัย แพทย์วิทยา, 2541) ผู้ขายอาหารไม่นิยมใส่หมวกคลุมผมและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นเรื่องที่ยากและต้อง

ใช้เวลา ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคได้รับบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยสะท้อนออกมาในรูปของอุบัติการณ์ความไม่ปลอดภัยด้านอาหาร ซึ่งการรับรู้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและปฏิกิริยาทางสังคม (รัจรี นพเกตุ, 2546) จากผลการศึกษาต่างๆ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการปฏิบัติตามกฎหมายขึ้นอยู่กับการรับรู้และความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดการปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาคู่มือเบื้องต้นสำหรับการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหารสด โดยการหาความเห็นพ้อง จากผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณากฎหมาย 5 ฉบับ ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2) พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 3) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 4) เทศบัญญัติตำบลคำม่วงเรื่องตลาด ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและ 5) สัญญาเช่าทรัพย์สิน เทศบาลตำบลคำม่วงที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จนกระทั่งได้ข้อสรุปรวมของสิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหารสด เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาคู่มือเบื้องต้นสำหรับการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปพิจารณาหาทางเลือกในการพัฒนาผู้ขายอาหารสดให้เหมาะสมต่อไป อย่างไรก็ตามการประเมินสิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหารสดยังไม่มีเครื่องมือที่เหมาะสม จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาเครื่องมือในขั้นต้นเพื่อการประเมินการรับรู้ให้เป็นคู่มือต้นแบบในการนำไปใช้ประเมินการรับรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาคู่มือเบื้องต้นสำหรับการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด อำเภอ คำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อหาความสอดคล้องของการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสดในตลาดคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) ประเภทการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research)โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การพัฒนาคู่มือเบื้องต้นสำหรับการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จำนวน 25 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive selection) ประกอบด้วย ผู้พิพากษา 9 คน อัยการ 10 เภสัชกรที่รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคโรงพยาบาลชุมชน 2 คน สาธารณสุขอำเภอคำม่วง 1 คน หัวหน้ากองสาธารณสุขเทศบาลตำบลคำม่วง 1 คน เภสัชกรสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ 2 คน โดยเป็นผู้มีคุณลักษณะดังนี้

1. ทำงานด้านกฎหมายไม่ต่ำกว่า 10 ปี
2. สมัครใจเข้าร่วมโครงการ
3. เป็นผู้ปฏิบัติงานอาหารปลอดภัยเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี

2. ระเบียบวิธีวิจัย

คู่มือเบื้องต้นในการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่สำหรับผู้ขายอาหารสด ได้จากกระบวนการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จำนวน 4 รอบ ดังต่อไปนี้

รอบที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 25 คน ค้นหาเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด จากการสรุปกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 ฉบับ โดยพิจารณาข้อความที่มีความเห็นพ้องกันเท่านั้น

รอบที่ 2 แยกแยะเนื้อหาที่เห็นพ้องจากรอบที่ 1 ออกเป็นด้านสิทธิและด้านหน้าที่

รอบที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจดูความซ้ำซ้อนของข้อความและปรับแก้ให้ข้อความแต่ละข้อความไม่ซ้ำซ้อนกัน

รอบที่ 4 จัดกลุ่มของข้อความให้เป็นหมวดหมู่และลำดับความสำคัญของข้อความคัดเลือกข้อความที่สำคัญ

จากคณะกรรมการจริยธรรมพิจารณาแบบบันทึกที่สร้างขึ้น โดยให้กลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structural Questionnaire) แบ่ง ออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ ระยะเวลาในการทำงาน ด้านกฎหมาย ตำแหน่ง และประเด็นของการทำหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมาย

ส่วนที่ 2 เนื้อหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหาร ที่ผู้วิจัยได้สรุปจากกฎหมายทั้ง 5 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม และกฎหมายที่พื้นที่ที่ศึกษาคือ ตลาดสดเทศบาล ตำบลคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย เทศบัญญัติเทศบาลตำบลคำม่วงและสัญญาเช่าทรัพย์สินเทศบาลตำบลคำม่วงที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

4. การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

กรอบแนวคิดในการวิจัยสร้างแบบสอบถามโดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงให้มีความถูกต้องเหมาะสม

4.1 การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถามที่ใช้ประกอบในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ โดยการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ได้นำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาเนื้อหากฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด พิจารณาส่วนประกอบและเนื้อหาของคู่มือในการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด

4.2 การทำ pilot study

ผู้วิจัยนำคู่มือเบื้องต้นสำหรับการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหารสด โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ จำนวน 25 คนที่สมัครใจแสดงความคิดเห็นดำเนินการในตลาดสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์, ตลาดขุนหาร อำเภอขุนหาร จังหวัด ศรีษะเกษ, ตลาดหนองกุงศรี อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์, ตลาดบึงไพร อำเภอ บึงไพร จังหวัดศรีษะเกษ เพื่อตรวจสอบขั้นตอนว่าถูกต้องหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอะไรที่ต้องแก้ไขก่อนหรือไม่ จากนั้นจึงนำมาใช้ในการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจริง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด โดยการจัดหมวดหมู่คำหรือข้อความที่มีความหมายใกล้เคียงกันให้อยู่ในประเด็นเดียวกัน และการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะประชากรใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดของข้อมูล และค่าสูงสุดของข้อมูล

ส่วนที่ 2 กรณีศึกษาเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของการรับรู้และการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ขายอาหารสดในตลาดสดคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประจำโดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ ทุกหน่วยประชากรในตลาดสดคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 50 คน ใช้ในการตอบแบบสัมภาษณ์การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหารสด ในตลาดคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ดำเนินการสำรวจ 2 คน ข้อความภายใต้สิทธิอย่างเจาะจง จำนวน 2 ข้อ และหน้าที่อย่างเจาะจง จำนวน 2 ข้อ เพื่อสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด

2. เครื่องมือในการวิจัย

2.1 คู่มือเบื้องต้นในการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสดในตลาดคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหารสดในตลาดคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยนำผลที่ได้จากการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสดในหัวข้อที่มีการรับรู้น้อยที่สุดและมากที่สุด เป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ง่าย ทำการสังเกตพฤติกรรมแต่ละด้าน 1 ครั้ง โดยใช้ผู้สังเกต 1 คน สังเกตในเวลาเดียวกัน

3. วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลคุณลักษณะประชากรใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดของข้อมูล และค่าสูงสุดของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ 1

เพื่อการพัฒนาคู่มือเบื้องต้นสำหรับการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด

1.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายทั้งหมด 25 คน เป็นเพศชาย 16 คน (ร้อยละ 63) เพศ

หญิง 9 คน (ร้อยละ 37) ทั้งหมดมีประสบการณ์การทำงานด้านกฎหมายเฉลี่ยคนละ 15.60 ปี ดำรงตำแหน่งอัยการ 10 คน (ร้อยละ 40) ผู้พิพากษา 9 คน (ร้อยละ 36) เภสัชกร 4 คน (ร้อยละ 16) สาธารณสุขอำเภอและหัวหน้ากองสาธารณสุขเทศบาลตำบลคำม่วงอาชีพละ 1 คน (ร้อยละ 4) โดยภาพรวมทำหน้าที่ให้ความรู้และรักษากฎหมายเป็นส่วนใหญ่ 13 คน (ร้อยละ 52) รองลงมาทำหน้าที่รักษากฎหมาย จำนวน 10 คน ร้อยละ 40 ให้ความรู้ 2 คน ร้อยละ 8 ตามลำดับ

1.2 ผลการตอบแบบสอบถามในแต่ละรอบของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย

รอบที่ 1 กระบวนการที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญ เพื่อค้นหาเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด โดยพิจารณาข้อความที่มีความเห็นพ้องกันทั้งหมดทุกคน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นพ้องกันในข้อกฎหมาย จำนวน 50 ข้อความ (ร้อยละ 73.53) และเห็นต่าง 18 ข้อความ (ร้อยละ 27.47)

รอบที่ 2 เป็นกระบวนการที่ที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญ 25 คน เพื่อแยกแยะเนื้อหาที่เห็นพ้องว่าเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสดออกเป็น ด้านสิทธิและด้านหน้าที่ พบว่า เป็นสิทธิ 9 ข้อความ (ร้อยละ 18.00) เป็นหน้าที่ 41 ข้อความ (ร้อยละ 82.00)

รอบที่ 3 กระบวนการที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจดูความซ้ำซ้อนของข้อความและปรับแก้ให้ข้อความแต่ละข้อความมีความแตกต่างกัน พบว่า สิทธิเหลือ 7 ข้อ หน้าที่เหลือ 23 ข้อ

รอบที่ 4 กระบวนการที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อจัดกลุ่มของข้อความให้เป็นหมวดหมู่และคัดเลือกข้อความที่สำคัญ พบว่า สิทธิมี 2 หมวด 7 ข้อ และหน้าที่ มี 4 หมวด 11 ข้อ ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวไปเป็นส่วนหนึ่งของการทบทวนวรรณกรรมในการสร้างคู่มือเบื้องต้น สำหรับประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด โดยทำการทบทวนเพิ่มเติมในส่วนของส่วนประกอบและเนื้อหาของคู่มือในการประเมินการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด ซึ่งก่อนที่จะนำคู่มือไปใช้จริงในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทดลองใช้คู่มือดังกล่าว จำนวน 3 ครั้งในตลาดที่มีบริบทคล้ายตลาดคำม่วง จากนั้นนำปัญหาและอุปสรรคในการใช้คู่มือ มาพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาของคู่มือจนกระทั่งได้คู่มือเบื้องต้นสำหรับการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหารสดซึ่งส่วนประกอบของคู่มือ มีทั้งหมด 9 ส่วน ดังนี้

1. คำนำ
2. สารบัญ
3. วัตถุประสงค์
4. ขอบเขตการประเมิน
5. นิยามศัพท์
6. หลักการประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด
   การเตรียมตัวก่อนประเมิน
   ข้อพึงระวังในการประเมิน
   การประเมินการรับรู้สิทธิ
   การประเมินการรับรู้หน้าที่
   การบันทึกผลการสัมภาษณ์
7. เกณฑ์การสรุปผลการประเมิน
8. แบบประเมินการรับรู้สิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด
9. คำเฉลยคำตอบ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ 2

การหาความสอดคล้องของการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสด

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์คือผู้ขายอาหารสดในตลาดคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งหมด 50 คน

ส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 44 คน (ร้อยละ 88) ระดับการศึกษาส่วนมากมีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 29 คน (ร้อยละ 58) ประเภทของอาหารที่ขายส่วนมากเป็นผักสด จำนวน 23 คน (ร้อยละ 46) ระยะเวลาในการขายอาหารในตลาดเฉลี่ย 9.08 ปีการได้รับป้ายอาหารปลอดภัยจำนวน 35 คน (ร้อยละ 70) ประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรมที่จัดโดยเจ้าของตลาดหรือหน่วยงานสาธารณสุข พบว่า ส่วนมากไม่มีประสบการณ์ในการการอบรม จำนวน 43 คน (ร้อยละ 86) ประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบการอยู่ร่วมกัน พบว่าส่วนมาก ไม่มีประสบการณ์ในการอบรมจำนวน 43 คน (ร้อยละ 86) ประสบการณ์ในการได้รับคำแนะนำตักเตือนให้ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมเกี่ยวกับการขายอาหารในตลาดจากเจ้าหน้าที่พบว่า ส่วนมากไม่เคยมีประสบการณ์ จำนวน 42 คน (ร้อยละ 84)

ผู้วิจัยได้เลือกหัวข้อสิทธิและหน้าที่ที่สามารถสังเกตการปฏิบัติได้ชัดเจนมาหาความสอดคล้องของการรับรู้และ

ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ผู้ขายอาหารสดโดยเลือกหัวข้อสิทธิ 2 ข้อ และหน้าที่ 2 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2 ความสอดคล้องในการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิผู้ขายอาหารสด

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้ขายอาหารสดมีการรับรู้สิทธิในหัวข้อ ผู้ขายมีสิทธิในการขายของภายในเวลาที่ตลาดเปิดให้บริการ จำนวน 42 (ร้อยละ 84) และมีการปฏิบัติตามสิทธิ จำนวน 40 คน (ร้อยละ 80)

ในหัวข้อ ได้รับการจัดหาสุขาที่ถูกสุขลักษณะสำหรับใช้ในตลาด ผู้ขายอาหารสดมีการรับรู้ จำนวน 49 คน (ร้อยละ 98) แต่ไม่มีการปฏิบัติตามสิทธิ

เลยคือผู้ขายอาหารไม่ได้รับการจัดหาสุขาที่สะอาดและถูกสุขลักษณะสำหรับใช้ในตลาดและไม่มีการเรียกร้องสิทธิดังกล่าวจากเจ้าของตลาด

2.3 ความสอดคล้องในการรับรู้และปฏิบัติตามหน้าที่ผู้ขายอาหารสด

จากตารางที่ 4 ผู้ขายอาหารสด มีการรับรู้หน้าที่ในหัวข้อการติดป้ายราคา จำนวน 47 คน (ร้อยละ 94) แต่มีการปฏิบัติตามหน้าที่เพียง 2 คน (ร้อยละ 4) และในหัวข้อผู้ขายอาหารผู้ขายอาหารสดมีการรับรู้หน้าที่ การสวมผ้ากันเปื้อนและหมวกคลุมผมในขณะขายอาหารที่ตลาด จำนวน 50 คน (ร้อยละ 100) แต่มีการปฏิบัติตามหน้าที่เพียง 1 คน (ร้อยละ 2)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสอดคล้องของการรับรู้และปฏิบัติตามหน้าที่พบว่า ในหัวข้อการติดป้ายราคามีการรับรู้ จำนวน 47 คน (ร้อยละ 94) แต่มีการปฏิบัติตามหน้าที่เพียง 2 คน (ร้อยละ 4) ในหัวข้อการสวมผ้ากันเปื้อนและหมวกคลุมผมในขณะขายอาหารที่ตลาด จำนวน 50 คน (ร้อยละ 100) แต่มีการปฏิบัติตามหน้าที่เพียง 1 คน (ร้อยละ 2) แสดงว่าผู้ขายมีการรับรู้หน้าที่แต่แทบจะไม่ปฏิบัติตามหน้าที่เลย จากการศึกษาก่อนหน้าพบว่าการรับรู้ไม่ใช่ความรู้ (เติมศักดิ์ คทวนิช, 2546) เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าผู้ขายอาหารจะมีการรับรู้แต่ก็ต้องอาศัยการเน้นย้ำให้เกิดความความเข้าใจจึงจะเกิดการปฏิบัติตามมา แต่ถ้าได้มีการเน้นย้ำให้เกิดความเข้าใจแล้วยังไม่มีการปฏิบัติก็สมควรใช้มาตรการทางกฎหมาย นอกจากนี้การที่ผู้บริโภคจะมาใช้บริการในตลาดสดนอกจากต้องการซื้อสินค้าแล้ว ความพึงพอใจในการได้รับการบริการ การให้ข้อมูลของผู้ขายอาหารและบรรยากาศภายในตลาดก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจมาใช้บริการตลาดสด ดังนั้น ผู้ขายอาหารควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดโดยการการปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ขายอาหารที่พึงมีอย่างเคร่งครัด

2. ความสอดคล้องของการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิพบว่าผู้ขายอาหารสดมีการรับรู้สิทธิเป็นอย่างดี ในหัวข้อได้รับการจัดหาสุขาที่ถูกสุขลักษณะสำหรับใช้ในตลาด จำนวน 49 คน (ร้อยละ 98) แต่ไม่มีการปฏิบัติตามสิทธิเลย ซึ่งไม่

สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ซึ่งตลาดสดคำม่วงจัดเป็นตลาดประเภทที่ 1 ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 คือ ตลาดที่มีโครงสร้าง อาคารและการดำเนินกิจการเป็นประจำ หรืออย่างน้อยสัปดาห์สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยมีส่วนประกอบของสถานที่และสิ่งปลูกสร้างสำหรับขายของที่ขนถ่าย สินค้า ส้วมและที่ถ่ายปัสสาวะ ที่รวบรวมขยะมูลฝอยและที่จอดรถ (พระราชบัญญัติการสาธารณสุข, 2535) และต้องมีการบำรุงรักษาตลาดโดยจัดให้มีการดูแลความสะอาดของห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ถ่ายปัสสาวะ และสถานที่ตั้งตลาด ต้องจัดให้มีส้วมและต้องรักษาห้องน้ำให้สะอาดและถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ (เทศบัญญัติ เทศบาลตำบลคำม่วง, 2547)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางที่จะพัฒนาผู้ขายอาหารในตลาดสด โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ขายอาหารสดกลุ่มที่มีการรับรู้สิทธิและหน้าที่แต่ไม่ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ เพราะความไม่เคร่งครัดในการบังคับใช้กฎหมาย ควรบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ให้มีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้นและควรสร้างแรงจูงใจ โดยการให้รางวัลในกลุ่มที่ปฏิบัติถูกต้องตามสิทธิและหน้าที่ หรือจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ศึกษาดูงานในตลาดที่ได้ 5 ดาว

2. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ขายอาหารสดกลุ่มที่ไม่มีการรับรู้สิทธิและหน้าที่และไม่ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ เพราะไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว ควรสื่อสารให้ทราบกันอย่างทั่วถึงในประเด็นดังกล่าวโดยการให้ความรู้

3. แนวทางในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้ขายอาหารสดโดยทั่วไป

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่คุ้มครองผู้บริโภคจะเป็นไปตามกฎระเบียบและข้อบัญญัติตามประกาศหรือตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีความชัดเจนและปฏิบัติได้โดยไม่ต้องรวบรวมสาระกฎหมายด้วยตนเอง ในขณะที่หน้าที่ผู้ขายอาหารสด ยังไม่มีการประกาศเป็นกฎหมายเฉพาะ และยังไม่มีการสังเคราะห์และรวบรวมให้ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลและการปฏิบัติตาม จึงควรมีการประกาศเป็นกฎหมายเฉพาะสำหรับผู้ขายอาหารในตลาด นอกจากนี้

ขอบเขตของสิทธิผู้ขายอาหารต้องมีการพิจารณาประกอบด้วยเช่นกัน เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิ์และป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าของตลาด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเปรียบเทียบตลาดเอกชนและตลาดของรัฐว่ามีการรับรู้และปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของผู้ขายอาหารแตกต่างกันอย่างไร

2. ควรทำวิจัยเรื่องการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิผู้บริโภคด้วย เพื่อตรวจสอบดูว่าผู้บริโภครับรู้และปฏิบัติตามสิทธิของตนเองพึงมีอย่างไรบ้าง เพราะกฎหมายฉบับนี้มีการประกาศใช้มานาน

3. ควรศึกษาด้านสุขอนามัยของผู้ขายอาหารเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

เติมศักดิ์ คทวณิช. (2541) **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น กรุงเทพฯ.

เทศเทศบาลตำบลคำม่วง. (2547).

เทศบัญญัติเทศบาลตำบลคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เรื่อง ตลาดสดคำม่วง พ.ศ. 2547

ธงชัย แพทย์พิทยา. (2541). **ความรู้และการปฏิบัติของผู้ประกอบการตามมาตรการทางกฎหมายในการประกอบกิจการสถานที่จำหน่ายอาหาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกบริหารกฎหมายการแพทย์และสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

พิริยะ จันทรมณี และ อัจฉรา ศิริลักษณ์. (2548). **การประเมินผลการควบคุมกำกับกิจการตลาดประเภท 1 ของเทศบาลตามเทศบัญญัติที่ออกตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ**. 2435 **หมวด** 8 **และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์อนามัยที่** 9 **พิษณุโลก พ.ศ**. 2548. **ศูนย์อนามัยที่** 9 **พิษณุโลก** กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

มณฑิรา อินทะพันธ์. **สรุปบทเรียนการดำเนินโครงการ ตลาดสดน่าซื้อ จังหวัดเชียงใหม่**. กลุ่มพัฒนาส่งเสริมสุขภาพ และพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อม ศูนย์อนามัยที่ 10 เชียงใหม่

รัจรี นพเกตุ. (2540). **จิตวิทยาการรับรู้**. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. (2535). ค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2556, จาก http://cpd.bangkok.go.th/load_Doc/updcp3/lownew16.pdf

ตารางที่ 1 แสดงการจัดหมวดหมู่สิทธิผู้ขายอาหารสด

หมวด	สิทธิผู้ขายอาหารสด
สิทธิพื้นฐานของผู้ขายในตลาดสด	1. ผู้ขายมีสิทธิในการขายของในบริเวณแผงของตนเองห้ามผู้อื่นมาขายบริเวณทางเข้าหรือหน้าแผงของตนอันเป็นเหตุให้บังหน้าร้านของตน 2. ผู้ขายมีสิทธิในการขายของภายในเวลาที่ตลาดเปิดให้บริการ 3. ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยขณะขายของในตลาดจากเจ้าของตลาด 4. ได้รับการจัดหาสุขาที่ถูกสุขลักษณะสำหรับใช้ในตลาด
สิทธิที่จะได้รับการเข้าถึงความรู้กฎระเบียบภายใต้ข้อกำหนดท้องถิ่น	1. หากจะมีการรื้อถอนหรือปรับปรุงตลาดเจ้าของตลาดต้องแจ้งให้ผู้ขายทราบล่วงหน้าและจัดหาทำเลที่เหมาะสมตามรายได้ในการขายของต่อไปหากเจ้าของตลาดไม่ปฏิบัติแม่ค้าสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ 2. หากมีการขึ้นค่าเช่าแผงโดยไม่เป็นธรรมหรือบอกเลิกสัญญาก่อนที่สัญญาจะสิ้นสุดผู้เช่าแผงสามารถเรียกร้องความเป็นธรรมและไม่ปฏิบัติตามได้ 3. ผู้ขายมีสิทธิ์ได้รับการอบรม เรื่องความรู้เกี่ยวกับหลักสุขาภิบาล กฎระเบียบต่างๆ ของตลาด

ตารางที่ 2 การจัดหมวดหมู่หน้าที่ผู้ขายอาหารสด

หมวด	หน้าที่ผู้ขายอาหารสด
หน้าที่ต่อผู้บริโภค	1. บอกข้อมูลอาหารตามความเป็นจริง 2. ให้ผู้บริโภคเลือกซื้ออาหารเอง 3. ขายอาหารที่สะอาดและปลอดภัย
หน้าที่ต่อรัฐ	1. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สุ่ม ยึด หรืออายัดอาหารที่สงสัยว่าอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผิดอนามัยของประชาชนเพื่อตรวจพิสูจน์ 2. ให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมด้านสุขาภิบาลอาหาร
หน้าที่ต่อเจ้าของตลาด	1. จ่ายค่าเช่าแผง 2. ปิดป้ายแสดงราคาสินค้าทุกประเภท 3. รักษาความสะอาด 4. ไม่ต่อเติมแผงหรือรื้อแผงโดยพละการ
หน้าที่ต่อตนเอง	1. ตรวจสุขภาพประจำปี 2.สวมผ้ากันเปื้อนพร้อมหมวกคลุมผมทุกครั้งที่มาขายอาหารที่ตลาด

ตารางที่ 3 แสดงความสอดคล้องของการรับรู้และปฏิบัติตามสิทธิของผู้ขายอาหารสดในหัวข้อผู้ขายมีสิทธิในการขายของภายในเวลาที่ตลาดเปิดให้บริการ

สิทธิ	ผลการประเมิน(N=50)							
	จำนวนรับรู้				จำนวนไม่รับรู้			
	ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ		ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ผู้ขายมีสิทธิในการขายของภายในเวลาที่ตลาดเปิดให้บริการ	40	80	2	4	8	16	0	0
2. ได้รับการจัดหาสุขาที่ถูกสุขลักษณะ	0	0	49	98	0	0	1	2

ตารางที่ 4 แสดงความสอดคล้องของการรับรู้และปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ขายอาหารสดในหัวข้อ การติดป้ายราคา

หน้าที่	ผลการประเมิน (N= 50)							
	จำนวนรับรู้				จำนวนไม่รับรู้			
	ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ		ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การติดป้ายราคา	2	4	45	90	3	6	0	0
2. การสวมผ้ากันเปื้อนและหมวกคลุมผมในขณะขายอาหารที่ตลาด	1	2	49	98	0	0	0	0